

## τσακώνω

Τρίτη, 22 Ιουλίου 2014

126

### Σημασία:

τσακώνω [tsakóno] P1α : 1. (οικ.) πιάνω κπ. την ώρα που κάνει κάτι Απαγορευμένο, συλλαμβάνω: Τον τσάκωσε η αστυνομία να κλέβει. Αν σε τσακώσω, χάθηκες. 2. (λαϊκ., για υλικό κέρδος) παίρνω, βάζω στο χέρι: Κατάφερε να τσακώσει την κληρονομιά.

[μσν. τσακώνω ίσως < τσακ `την τελευταία στιγμή' -ώνω (σύγκρ. τσακίζω)]

### Συνώνυμα

Συλλαμβάνω

Αρπάζω

Πιάνω

Παίρνω

Αιφνιδιάζω

### τσακώνομαι

[μέσο του τσακώνω]

[tsakónome] P1β : καβγαδίζω, μαλώνω: Τα παιδιά τσακώνονται όλη τη μέρα για τα παιχνίδια.

Τσακώθηκαν οι δύο οδηγοί για την προτεραιότητα. || διακόπτω τις σχέσεις μου με κπ. εξαιτίας μιας διαφοράς, δε μιλιέμαι με κπ.: Είναι τσακωμένος με τον αδερφό του.

Το μαλώνω έχει και την έννοια του επιπλήττω που δεν την έχει το τσακώνομαι.

Φαίνεται ότι προέρχεται από το τσακώνω = συλλαμβάνω και το τσακώνομαι δεν είναι αμετάβато αλλά έχει και αντικείμενο. Δεν μπορώ να τσακωθώ μόνος μου (όπως πχ. Ξυρίζομαι, πλένομαι) αλλά τσακώνομαι και κάποιον άλλο. Αρχικά λέγονται γι αυτούς που παλαίουν, του συμπλέκονται, πιάστηκαν στα χέρια, που ήρθαν στα χέρια, ότι τσακώθηκαν. Μετέπεσε να σημαίνει και γενικά ερίζω, (ίσως και μόνον φραστικά), διακόπτω την σχέση (είμαστε τσακωμένοι)\* και η ενεργεία τσακωμός.

\*)

### Εγκυκλοπαιδικά:

Οι τσάκωνες ή τζάκωνες ήταν στρατιωτικό σώμα, φρουρά του βυζαντίου .

Ο Μιχαήλ Η' μετά την ανάκτηση της Κπολης το 1261 ξαναδημιούργησε τον Αυτοκρατορικό Στόλο και το επάνδρωσε με

1. Γλασμούλους , (γραικολατινους μιγάδες)
2. Τζάκωνες από τον Μωριά (Τσακωνιά < Λακωνία) \*
3. Προσαλέντες (κωπηλάτες)

Όμως ο Ανδρόνικος Β' κατάργησε τους γασμούλους και τζάκωνες για λογους οικονομιας.

Ο Ψευδο-Κωδινός στο Περι Οφφικίων (~ 1355) βάζει στην 27<sup>η</sup> θέση της Ιεραρχιας τον Στρατοπεδάρχη των **Τζακώνων** μετά από τον Στρατοπεδάρχη των Μουρτάτων και πριν από τον Στρατοπεδάρχη των Μονοκαβάλλων.

Για τους τζακωνες ο Ψευδο-Κωδινος αναφερει ότι ηταν μοναδα του Ιερου Παλατιου που εφερε επανοκλιβανα (ρουχα που φορουνται πανω από την πανοπλια). Ηταν δηλ. οι Τζακωνες θωρακοφόροι. Ο Παχυμέρης ονομαζε Λακωνες τους Τζάκωνες.

Και

Moreover, a crowned rampant lion

Οι παχυμερής υπομάζε λιακωνες τους τζακωνες.

Και

Moreover, a crowned rampant lion bearing a sword with a monograph of a Palaiologan ruler once was visible in the sea walls of Constantinople, while the *Tzakones*, who were a palace guard unit, wore distinctive breastplate with lions.

Savvas Kyriakidis Warfare in Late Byzantium, 1204-1453

Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἐλέγοντο **Καπετάνοι**, τὸ ὄποῖον παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς μετεβλήθη εἰς Κατεπάνω, καὶ ὁ Πορφυρογέννητος ἀναφέρει (2) Κατεπάνω Μαρδαϊτῶν Ἀτταλείας. Ὁ δὲ Μιχ. Ἀτταλειώτης καὶ Κατεπανίχιον τῆς Ἐδέσσης. Εἶχον δὲ, αὐτοὶ τε καὶ οἱ Τσάκωνες (οἵτινες ἐφόρουσαν εἰς τὴν κεφαλὴν καπάσια, καὶ οὐχὶ σκιάδια, καὶ ἐκράτουσαν ἀππελατίκια), καὶ Στρατοπεδάρχην, καὶ ἐχρησίμευον ὡς Καστροφύλακες.

Προφανως οι τσακωνες , κατά την ασκηση των αστυνομικων τους καθηκοντων, τσάκωναν (συνελάμβαναν) τους παραπτωματίες. Ισως μετα οι μαγκλαβίτες να τους μαγκλαβιζαν (μαστίγωναν).

Στα ύστερα μεσαιωνικά Ελληνικά η λέξη **τσάκα** σήμαινε την φάκα (παγίδα, καπαντζα).

9517.275 [300]

Στην συγχρονη αργκο η προστακτικη του τσακωνω είναι τσάκα.πβλ. τσακα πεντε = προταση για χειραψια: παρε τα πεντε δακτυλα μου.

Αλλά και επι το χυδαιότερον « τσάκα την τσαπού »

Άλλος τρόπος για να πει κανείς « πάρε τον πούλο », με το τσάκα να βγαίνει από το τσάκωσε (=πάρε, σύλλαβε, αρπαξε) και η τσαπού το πεος στα ποδανά (αναποδα) για το τρίτο και το μακρύτερο. Ότι και το πάρ' τ' αρχίδια μου, αλλά και επιθετικότερα άντε γαμήσου ή σπάσε.

Τσακωνιά

## Ετυμολογία:

Πολλες φορές ένα εθνικο ή φυλετικο επιθετο ταυτιζεται με το συνηθες επαγγελμα που ασκει η φυλή.

Γύφτος = Χαλκιάς, σιδηρουργος πβλ γυφτοι τα φτειαξαν τα καρφιά.

Κραβαριτης = Ζητιάνος

Βλαχος = βοσκος

Βαράγγος = σωματοφύλακας

Ανεκαθεν οι Λάκωνες (Μανιάτες, Σπαρτιάτες) ήταν στρατοκράτες και ολοκληρωτικοί οπαδοί της βίας. Ο ρόλος του πειρατή, αστυφύλακα , χωροφύλακα, σωματοφύλακα τους πάει απολυτά. Έτσι οι **τσάκωνες** (απόγονοι των αρχαίων Λακώνων)<sup>2074, 17</sup> προσελήφθησαν για να υπηρετούν ως σωματοφύλακες στα Βυζαντινά ανάκτορα. Άλλοι αντίστοιχοι ήταν οι Εκσκουβίτορες και οι μαγκλαβίτες (διάδοχοι των Ρωμαίων λικτόρων, ραβδούχων) αλλά και οι Βαράγγοι (η λέξη οριζει συλληβδην Βίκινγκς, Σλάβους και Γερμανούς).

## Τολμηροτερη ετυμολογια

Στον Ομηρο<sup>1</sup>, στον Θεόκριτο<sup>2</sup> και στον Πινδαρο<sup>3</sup> συνανταμε την λεξη **ζάκοτος**<sup>4</sup> που σημαινει υπερμετρα οργισμενος. Προερχεται απο το επιτατικό προθημα **ζα-** και το ρήμα **κοτεω**<sup>5</sup> = μνησικακώ, θυμώνω με κάποιον και αργότερα **τολμω**<sup>6</sup>.

Πβλ. Το παροιμιακόν του Ησιόδου:

*κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων  
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.*

(Ησιόδος, Ἔργα καὶ ἡμεραι 25)

Ο **ζάκοτος** έγινε **ζακοτός** με καταβίβαση του τόνου όπως στο σηκωτός<sup>7</sup>, και με τσιτακισμό **τσακοτός** και αργότερα **τσακωτός**. Όταν ερίζει κάποιος όταν οργίζεται γίνεται **τσακωτός** δηλαδή **τσακώνεται**. Ίσως λοιπόν το **τσακώνω** δεν έχει σχέση με τους **τσάκωνες** αλλά ούτε και με το τουρκικό **çak** όπως θέλει ο Τριανταφυλλίδης.

- 1) Ομήρου Ιλιάς 3.220
- 2) Θεοκρίτου ειδύλλια 25.83
- 3) Πινδάρου Νέμεα 6.53 και Πινδάρου Αποσπάσματα 9.18
- 4) Henry George Liddell. Robert Scott. A Greek-English Lexicon. Σελ. 752
- 5) Στο ίδιο σελ. 985
- 6) Ελα να παλαιψουμε αν κοτάς (αν τολμάς)
- 7) Τροπή του ο σε ω κατά τα γουβωτός, φτερωτός, κλαδωτός, βιδωτός κλπ. Πβλ. Τον πηρανε σηκωτο, με τον κανανε τσακωτό.

## Ιστορία

Σύμφωνα με το χρονικό της Μονεμβασίας οι Τσάκωνες προέρχονταν από πληθυσμούς της Λακωνίας που κατέφυγαν στα ορεινά του Πάρνωννα κατά τη διάρκεια των Αβαρο-Σλαβικών επιδρομών στην Πελοπόννησο στα τέλη του βου αιώνα. Σύμφωνα με το ίδιο κείμενο στην προέλευσή τους οφείλεται και το όνομα Τσάκωνες το οποίο αποτελεί παραφθορά του Λάκωνες. Έδρα της ορεινής τους κοινότητας έγινε ο Πραστός, ενώ το πρώτο χωριό των Τσακώνων για το οποίο εμφανίζονται αναφορές στα τέλη του 13ου αιώνα είναι η Καστάνιτσα. Οι Τσάκωνες ήταν κυρίως κτηνοτρόφοι και χτίστες. Ως χτίστες μάλιστα απέκτησαν μεγάλη φήμη και έγιναν περιζήτητοι ακόμα και μακριά από τον τόπο τους.

## Εικόνες:

### 1

#### Τζακωνας

Τμήματα ενδιάμεσου πεζικού, αντίστοιχα των αρχαίων πελταστών, υπήρχαν. Προέρχονταν κυρίως από την Πελοπόννησο και συγκεκριμένα από τη Λακωνική Μάνη. Ήταν οι Τσάκωνες, οι οποίοι υπηρετούσαν και ως πεζοναύτες στον αυτοκρατορικό στόλο.



### 2

#### Τσακώνικη μελιτζάνα Λεωνιδίου



## Επώνυμα:

Τζακώνε  
Τσάκωνας

## Συνωνυμα

### Αρεστάρω

Είναι συνώνυμο του **τσακώνω** με την έννοια **συλλαμβάνω**.

Από το ιταλικό **arrestare** pron. arestar; Ισπανικά και πορτογαλικά arrestar. Γαλλικό **arrêter**: συνθετό από το προθημα, **ad** και **re** και **stare**, που σημαίνει **σταματώ**, **παραμένω** rimanere (v. **Restare**). — **σταματώ** την κίνηση ειδικότερα **συλλαμβάνω** κάποιον και τον οδηγώ σε χώρο φυλακίσης ή ποινής. Παράγωγο: **Arresto**. Συχνά στη ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ <sup>2086</sup>

. Ζειμπεκικό του 1928

Τούτοι οι μπάτσοι που 'ρθαν τώρα

Τι γυρεύουν τέτοιαν ώρα ;

Ηρθανε να μας **ρεστάρουν**,\*

Και τα ζάρια να μας πάρουν

---

\*) Αντι για το σωστό: Ηρθαν να μας **αρεστάρουν**

Αυτό που παραμένει, **ρεστάρει** είναι τα **ρέστα**. Ο **ρέστος** είναι αυτός που παραμένει επί ξυλου κρεμάμενος, αυτός που έπαιξε τα **ρέστα** του και τα έχασε. Πρβλ επώνυμο **Ρέστης**.

ΦΡ Μας ζητάει και τα **ρέστα** (τα υπολοιπα από τα οφειλομενα)

## Αγγλικά **rest**

"**The rest is silence**", τα υπολοιπα είναι σιωπη οι τελευταίες λέξεις του Αμλετ, από το ομώνυμο έργο Hamlet του Shakespeare, που πήρε την ιδέα από τον Αιαντα του Σοφοκλή που πεθαίνοντας λέει: «**Τα δ' άλλα εν Άδου τοις κάτω μυθήσομαι**»

## ΗΧΗΤΙΚΟ

## Φράσεις

- Με τσακωσαν ή με κανανε τσακωτο
- Δεν θα τσακωθουμε για την τιμη. Δεν θα φιλονικησουμε για το τιμημα.
- Ειμαστε τσακωμενοι : Δεν εχουμε σχεσεις, δε μιλώμαστε.

### ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

ΤΟ ΤΣΑΚΙΖΩ = θραυω, σπάω, κανω κομματια είναι ασχετο με το τσακώνω= συλλαμβάνω

## Αναφορές

### 1

Μά, καθώς ως και τώρα συνεβαίνει,  
έκεϊ ποῦ στηοῦμε **τσάκες** για ποντίκια,  
ποῦ πιάνεται ἕνα, κι' ἄλλο πάλε ἔμπαίνει,  
γιατι ἔμποδιέται ἢ **τσάκα** στὰ χαλίκια -  
ἔτσι καὶ τότε, ἔμπαίνανε οἱ διαόλοι  
κι' ἀφανίζανε τὸ μαῦρο περιβόλι.

Ανδ. Λασκαράτου - Γιατι τα τάλλαρα τα λένε τάλλαρα

### 2

Θα τον **τσακώσω** τον λεμέ  
και σένανε σουρτουκλεμέ  
θέ να σας κάνω τσιμπιτούς  
και θα σας πάνε σηκωτούς

Αντώνης Διαμαντίδης ή Νταλγκάς - Τέσσερα χρόνια φυλακή ( Παλιά στρατώνα )

### 3

Μες του Ψυρρή μανούλα μου  
μου κάψαν τη καρδούλα μου  
δυο μάγκες με **τσακώσανε**  
μες το στενό με χώσανε

Κώστας Σκαρβέλης, Παστουρμάς - Δυο μάγκες μα βαρεσανε

### 4

Ο Καρατζάς την ετυμολόγηση του ονόματος των Τσακόνων., αφού απέδειξε ότι οι Τσάκωνες έπρεπε να αποσυνδεθούν από τους Λάκωνες (όπως προϋπέθετε η κυριότερη αντιπρόταση: Τσάκωνες < Εξω-Λάκωνες\ την οποία θεωρούν δεδομένη μερικοί ερευνητές, εξήγησε πειστικά ότι η ονομασία ξεκινά από τους τζάκωνες (< διάκωνες I διάκονοι), οι οποίοι ήταν στρατιώτες με ελαφρύ οπλισμό (βοηθητικοί), απεσταλμένοι στην Πελοπόννησο κατά τον 8<sup>ο</sup> αιώνα. Ο Καρατζάς στηρίζει με άφθονα επιχειρήματα και μεσαιωνικές μαρτυρίες την πεποίθησή του, ότι η δωρίζουσα διάλεκτος που ομιλείτο τότε σε τμήμα της Πελοποννήσου οδήγησε σε παρασυσχετισμό των τζακόνων I διακόνων με τους Λάκωνες.

1111

## Βιβλιογραφία

## 2074

Τίτλος: ΠΕΡΙ ΤΣΑΚΩΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΣΑΚΩΝΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Συγγραφέας: ΜΙΧΑΗΛ ΛΕΚΟΣ

Εκδότης: ΒΙΒΛΙΟΘ. ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ - Δ. Ν. ΚΑΡΑΒΙΑ - ΤΥΠ. ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ

Έτος: 1920

## 1111

Τίτλος: ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ -ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ

Συγγραφέας: ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΩΥΣΙΑΔΗΣ

Εκδότης: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

## 9417

Τίτλος: Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ ἢ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΩΝΥΜΟΥ ΤΑΥΤΗΣ ΜΕΓΑΛΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΟΣΠΟΡΟΥ ΠΡΟΑΣΤΕΙΩΝ - ΤΟΜΟΣ Α & Β

Συγγραφέας: ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

Εκδότης: Σ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ

Έτος: 1862

## Συνδεσμοί

[Η τσακωνική διάλεκτος](#)

Copyright© 2013 by Aris Stougiannidis ΑΕΝΑΟΝ - ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ